

УДК 343.364

ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ФАЛЬСИФІКАЦІЄЮ ДОКАЗІВ

Нікітенко В.М., аспірант

відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою
Інститут держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України

У статті розглянуто одне з дискусійних питань кримінального права щодо визначення об'єкта злочину. На підставі проведеного дослідження запропоновано визначення об'єкту злочинів, пов'язаних із фальсифікацією доказів, та його класифікацію на види «по горизонталі» та «по вертикалі».

Ключові слова: об'єкт злочину, суспільні відносини, порядок відносин, фальсифікація доказів.

В статье рассмотрен один из дискуссионных вопросов уголовного права относительно определения объекта преступления. На основании проведенного исследования предложено определение объекта преступлений, связанных с фальсификацией доказательств, и классификация его видов «по горизонтали» и «по вертикали».

Ключевые слова: объект преступления, общественные отношения, порядок отношений, фальсификация доказательств.

Nikitenko V.M. DETERMINING THE OBJECT CRIMES OF RELATED TO FALSIFICATION OF EVIDENCE

The article deals with one of the controversial issues of criminal law concerning the definition of the object of the crime. Based on the research the definition of the object of offenses related to falsification of evidence and the classification of its species „horizontal” and „vertical”.

Key words: object of crime, public relations, order relations, falsification of evidence.

Постановка проблеми. Визначаючи роль об'єкта злочину, В.Я. Тацій вказує, що саме цей елемент складу злочину дозволяє визначити соціальну сутність злочину, з'ясувати його суспільно небезпечні наслідки, сприяє правильній кваліфікації діяння, а також відмежуванню його від суміжних суспільно небезпечних посягань. Об'єкт має істотне значення також для визначення самого поняття злочину, значною мірою впливає на зміст об'єктивних і суб'єктивних ознак злочину, є вихідним при кваліфікації злочинів, побудові системи Особливої частини КК України [1, с. 100]. У кримінальному законі відсутнє визначення об'єкту злочину, однак такі його ознаки, як завдання шкоди або загроза її заподіяння, предмет суспільно небезпечного діяння, потерпілий від злочину, містяться у значній кількості норм Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК).

Ступінь розробленості проблеми. Питанням визначення об'єкта злочинів приділяли увагу такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як П.П. Андрушко, М.І. Бажанов, С.Б. Гавриш, В.К. Глістін, С.Є. Дідик, В.П. Ємельянов, М.І. Коржанський, О.М. Костенко, А.В. Ландіна, А.С. Нерсисян, П.С. Матишевський, А.А. Музика, В.О. Навроцький, Б.С. Нікіфоров, Г.П. Новосьолов, А.В. Пашковська, А.А. Піонтковський, М.С. Таганцев, В.Я. Тацій, А.М. Трайнін, Є.В. Фесенко, С.С. Яценко та інші. Незважаючи на великий масив теоретичних розробок вказаних вчених, серед них відсутня однозначна наукова позиція з приводу формулювання того, що являє собою даний елемент складу злочину. У зв'язку з відсутністю єдиної концепції визначення об'єкта злочину у доктрині кримінального права, багато проблемних питань у цій сфері залишаються дискусійними та розв'язують суперечливо.

Отже, проблема точного встановлення об'єкта фальсифікації доказів є актуальною у сучасній науці кримінального права, оскільки є важливою ознакою складів цих злочинів, що безпосередньо впливає на їх місце в Особливій частині КК, а також характер і ступінь суспільної небезпечності.

Метою статті є визначення об'єкта злочинів, пов'язаних із фальсифікацією доказів, з урахуванням існуючих наукових концепцій щодо його формулювання.

Виклад основного матеріалу. Науковці пропонують наступні концепції визначення об'єкту злочину: 1) суспільні відносини (М.І. Бажанов, М.І. Коржанський, І.П. Лановенко, А.А. Музика, В.О. Навроцький, О.Я. Светлов, В.Я. Тацій, С.С. Яценко); 2) охоронюваний кримінальним законом порядок відносин між людьми в суспільстві (О.М. Костенко, А.В. Ландіна, А.С. Нерсисян); 3) соціально-значущі блага, цінності (П.С. Матишевський, Є.Ф. Фесенко, А.В. Наумов); 4) охоронювані кримінальним правом блага (С.Б. Гавриш); 5) соціальні цінності, різновидами яких є: потерпілий; права, свободи та інтереси потерпілого; соціальні зв'язки між членами суспільства з приводу реалізації ними належних їм прав, свобод та інтересів, у тому числі у формі правовідносин (П.П. Андрушко); 6) потерпілий від злочину в широкому розумінні – фізичні, юридичні особи або соціум (В.О. Туляков, І.Я. Новосьолов); 7) правовідносини (С.Я. Лихова); 8) правові норми (М.С. Таганцев, В.Д. Спасович) [2, с. 13-14].

У науці кримінального права тривалий час домінуючою вважалася концепція, що об'єктом будь-якого злочину є охоронювані законом про кримінальну відповідальність суспільні відносини, на які посягає злочин, завдаючи їм шкоди або створюючи загрозу

її заподіяння. Для надання відповіді на питання, яким чином протиправне діяння посягає на об'єкт злочину та з'ясування його сутності, необхідно розглянути структуру суспільних відносин, а також взаємодію між її складовими частинами.

Прихильник концепції «об'єкт злочину – суспільні відносини» В.Я. Тацій, розкриваючи структуру суспільних відносин, підкреслює, що вони являють собою цілісну систему, яка може функціонувати як певна єдність, індивідуально неповторне поєднання та взаємозв'язок елементів, що утворюють цю систему. На думку цього вченого, до структурних елементів суспільних відносин, які завжди є незмінними, відносяться: 1) суб'єкти (носії) відносин; 2) предмет, з приводу якого існують відносини; 3) соціальний зв'язок (суспільно значуща діяльність) як зміст відносин та обов'язковий структурний елемент будь-яких суспільних відносин [3, с. 8, 21-65]. Важливо відзначити, що такий зв'язок, як і суспільні відносини, завжди носять об'єктивний характер та існує як щось дане реальне, наявне та лише в такому виді виступає як об'єкт злочину [1, с. 102-103; 4, с. 44-46].

Опоненти теорії «об'єкт злочину – суспільні відносини» вважають, що такі відносини є лише певною формою наукової абстракції й самі по собі в реальності не існують, відповідно їм не може бути завдано будь-якої шкоди [2, с. 14].

З урахуванням того, що зміст та обов'язковий елемент будь-яких суспільних відносин є соціальний зв'язок, то така значуща діяльність (взаємодія, взаємозв'язок) між суб'єктами цих відносин (людьми) має бути суворо врегульована та упорядкована нормами права, тобто набуває регламентованої форми, що становить правопорядок. Адже, тільки встановленим порядком соціального зв'язку, в цілому – суспільних відносин, визначається міра можливої та правомірної поведінки людей, тобто додержання ними правових норм, а також їх становище у суспільстві. Для його досягнення приймаються закони й інші нормативно-правові акти, а також вживаються заходи щодо удосконалення чинного законодавства та зміцнення законності.

Із наведеного випливає, що злочинне посягання завдає чи може заподіяти шкоду порядку суспільних відносин, тобто тим нормативно-правовим актам, що їх регулюють та забезпечують, оскільки самі суспільні відносини після вчинення злочину істотно не змінюються. У зв'язку з цим можна констатувати, що порядок суспільних відносин є формою їх існування, який потерпає від спрямованого на нього суспільно небезпечного діяння. Тобто, при вчиненні злочину порушується, зокрема закон, що встановлює саме порядок суспільних відносин.

У чинному КК України (стаття 1) вказано, що об'єкт посягання, тобто загальний об'єкт злочину, – це права і свободи людини і громадянина, власність, громадський порядок та громадська безпека, довкілля, конституційний устрій України. Завданням цього Кодексу є охорона та правове забезпечення даного об'єкту посягання, що здійснюється

шляхом правового регулювання. А правове регулювання означає упорядкування суспільних відносин державою, тобто їх порядок, за допомогою правових норм і засобів, а також їх юридичне закріплення.

З зв'язку з цим, вважаємо, що законодавець, визначаючи завдання КК України, мав на увазі охорону від злочинних посягань порядок сукупності суспільних відносин, який встановлений та врегульований цим Кодексом, тобто правопорядок, якому задається або може бути заподіяна шкода.

Формулюючи поняття цього елемента складу злочину, О.М. Костенко зазначає, що під об'єктом злочину слід розуміти такий, що гарантує безпеку, тобто заснований на законах соціальної природи, порядок відносин між людьми з приводу матеріальних чи нематеріальних предметів, який охороняється кримінальним законодавством. А безпека того чи іншого предмета (матеріального або нематеріального) – це стан його захищеності, який є наслідком існування певного порядку відносин між людьми з приводу нього. Усякий злочин посягає саме на цей порядок. За пропонованою формулою можна визначити об'єкт будь-якого складу злочину, передбаченого КК України, а також кримінальним законодавством інших країн [5, с. 239]. Такої ж точки зору дотримуються А.В. Ландіна, А.С. Нерсисян, С.Є. Дідик [2, с. 17–18].

З цього приводу названі вчені зазначають, що «порядок – це щось об'єктивне, що не залежить від самих норм, <...> А злочини змінюють спосіб їх існування, а не самі суспільні відносини», а також визначають, що поняття об'єкту злочину може бути таким: «Об'єкт злочину – це охоронюваний кримінальним законом порядок відносин між людьми, що виникають в суспільстві з приводу матеріальних і нематеріальних предметів». Останні ж є саме предметами злочинів. Із цього і випливає співвідношення між поняттями «об'єкт злочину» і «предмет злочину» [6, с. 105].

Ураховуючи викладене, на нашу думку, концепція «об'єкт злочину – порядок суспільних відносин» є найбільш обґрунтованою та універсальною, тому при формулюванні об'єкта злочинів, пов'язаного із фальсифікацією доказів, за їх класифікацією, у даному дослідженні ми будемо дотримуватися саме цієї формули його визначення. Отже, об'єкт злочину – це охоронюваний кримінальним законом порядок суспільних відносин. Таке визначення цього елемента складу злочину, на нашу думку, зумовлено ще й тим, що одержання, використання або зберігання доказів у будь-якій формі судочинства суворо регламентовано певним порядком, а їх фальсифікація посягає саме на цей порядок, що призводить до негативних наслідків у виді прийняття незаконного судового рішення.

У науці кримінального права найбільш поширеною є триступенева класифікація об'єкта злочину «по вертикалі» на загальний, родовий та безпосередній, оскільки, на думку деяких вчених, така класифікація цілком відповідає потребам практики, дуже логічна, оскільки вона ґрунтується на співвідношенні філософських категорій «загального», «осо-

бливого» та «окремого», а також дозволяє визначити об'єкти кримінально-правової охорони на різних рівнях їх узагальнення [7, с. 109-111]. До цього слід додати, що родовий об'єкт, зазвичай, зазначається в назві розділу особливої частини КК [8, с. 155].

Ряд науковців вважають доцільною існування чотириступеневої класифікації об'єкта злочину «по вертикалі» та додають ще видовий об'єкт злочину, який визнають проміжним між родовим та загальним об'єктом та який є частиною (підсистемою) родового об'єкта, перебуваючи з ним у відносинах «рід-вид». В основу цієї класифікації покладений поділ злочинів за відмінностями в об'єкті посягання [2, с. 19-20; 4, с. 46; 9, с. 6-7].

У науці кримінального права також поширена класифікація об'єкта злочину «по горизонталі», відповідно до якої безпосередній об'єкт злочину поділяється на: 1) основний; 2) додатковий, який може бути: а) обов'язковий; б) факультативний [7, с. 112-113].

Термін «фальсифікація доказів» включає спотворення (перекручення), підробку (підроблення) та підміну фактичних даних чи їх процесуальних джерел з огляду на етимологію слова «фальсифікація» та поняття «доказ».

КК України не містить спеціальної статті, якою передбачено відповідальність за фальсифікацію доказів, тому такі діяння кваліфікуються за іншими статтями, що розміщені законодавцем у трьох розділах Особливої частини цього Кодексу та відповідно до цього мають три родові об'єкти.

Так, статті 357, 358 КК України включено до Розділу XV «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів». З цього приводу Л.В. Дорош визначає, що родовий об'єкт злочинів, передбачених статтями 357, 358 КК, є нормальна діяльність органів державної влади, органів самоврядування, підприємств, установ, організацій [10, с. 1050, 1054]. На думку Н.О. Тимошенко, родовим об'єктом вказаних злочинів є група суспільних відносин, що формуються у сфері охорони авторитету і нормальної регламентованої законом діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, будь-яких інших підприємств, установ, організацій на основі виконання адміністративно-розпорядчих та організаційно-господарчих функцій [11, с. 9]. Ми не погоджуємося із думкою останнього автора щодо наведеного питання, оскільки суспільні відносини не формуються і не охороняють авторитет та нормальну діяльність органів влади чи об'єднання громадян, а навпаки упорядковані правовими нормами, унаслідок чого забезпечується і регулюється така діяльність на підставі закону. А посягання на такий порядок завдає шкоду у виді підриву авторитету будь-яких органів влади чи об'єднань громадян.

Тому, ми пропонуємо визначити родовий об'єкт злочинів, передбачених статтями 357, 358 КК, як охоронюваний кримінальним законом порядок суспільних відносин, яким встановлюється та забезпечується нормальна діяльність органів державної влади, міс-

цевого самоврядування, об'єднань громадян та журналістів. Слід додати, що поняття «нормальна діяльність...» чи «правильна діяльність...» ми розуміємо як діяльність, зміст і порядок якої ґрунтується на законодавчих чи окремих нормативних актах, тобто є законною.

Із цього випливає, що видовий об'єкт вказаних злочинів співпадає із родовим об'єктом, за виключенням того порядку суспільних відносин, що регламентує діяльність журналістів.

Щодо визначення безпосереднього об'єкта злочинів, передбачених статтями 357, 358 КК України, серед вчених відсутні принципові суперечки та, на їх думку, такі об'єкти у вказаних статтях за своїм змістом аналогічні між собою, тобто є однорідними. Безпосередніми об'єктами вказаних злочинів юристи визначають як: 1) встановлений законодавством порядок ведення, обігу і використання офіційних та деяких приватних документів, який забезпечує нормальну діяльність підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, а також прав і законних інтересів громадян, порядок документального посвідчення фактів, які мають юридичне значення [12, с. 890-895]; 2) встановлений законом порядок документального посвідчення юридичних фактів та документообіг у державі [11, с. 9]; 3) встановлений порядок виготовлення, використання та обігу документів, печаток, штампів чи бланків [13, с. 736-741]. Вважаємо, що наведені визначення безпосереднього об'єкта злочинів, передбачених статтями 357, 358 КК України, мають право на існування, проте потребують уточнення та конкретизації «по горизонталі». Зокрема, запропоноване першим автором формулювання безпосереднього об'єкту цих злочинів, на нашу думку, виявляється перевантаженим, оскільки встановлений законодавством документообіг та посвідчення юридичних фактів є обов'язковою передумовою нормальної діяльності органів влади, підприємств, юридичних чи фізичних осіб, а також дотримання прав і законних інтересів громадян.

Тому, ми пропонуємо безпосередній об'єкт таких злочинів, сформулювати так: «Об'єктом злочинів, передбачених статтями 357, 358 КК, – це порядок суспільних відносин, який регламентує правомірне виготовлення, використання та обіг документів, а також документальне посвідчення юридичних фактів».

Аналізуючи зміст об'єкта посягання цих суспільно небезпечних діянь та диспозицію відповідних статей КК, на нашу думку, можна стверджувати, що передбачені статтями 357, 358 КК злочини мають ще й додатковий безпосередній об'єкт злочину – законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб. У кожному конкретному випадку, з урахуванням особливостей вчиненого діяння та завдання шкоди або загрози її заподіяння, такий додатковий об'єкт може бути як обов'язковим, так і факультативним, тобто має альтернативний характер. У контексті викладеного, ми вважаємо, що додатковим безпосереднім об'єктом цих злочинів є порядок суспільних відносин

у сфері встановленого нормативними актами документообігу та юридичного посвідчення фактів, що охороняє законні права, свободи та інтереси громадян.

Розділ XVII «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» містить статтями 364–366 КК, якими встановлено відповідальність спеціального суб'єкта – службової особи за окремі діяння, пов'язані із фальсифікацією доказів. Ряд вчених формулюють родовий об'єкт вказаних злочинів як суспільні відносини, що забезпечують нормальну (правильну), діяльність державного апарату, апарату управління органів самоврядування, громадських об'єднань, інших юридичних осіб як публічного, так й приватного права, а також суспільні відносини, що забезпечують здійснення регламентованої законодавством професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг [14, с. 6; 15, с. 39]. Ми не можемо цілком погодитися із точкою зору цих вчених, оскільки таке визначення родового об'єкта злочинів, передбачених статтями 364-366 КК, не походить із наведеного нами формулюванням загального об'єкту злочину. Деякі науковці вважають, що родовий об'єкт цих злочинів є встановлений (регламентований законодавством та локальними нормативними актами) порядок реалізації службовими особами своїх повноважень (управлінських функцій) в межах наданих їм прав та покладених на них обов'язків (повноважень та компетенції), який передбачає дотримання прав, свобод та інтересів окремих фізичних та юридичних осіб, інтересів держави і суспільства в цілому, а також авторитет органів влади, об'єднань громадян, суб'єктів господарювання, інших юридичних осіб, від імені та/або в інтересах яких діють службові особи [16, с. 1182]. На нашу думку, таке визначення родового об'єкту є надто перевантаженим та не конкретизованим (не зрозуміло, про який порядок йде мова), тому потребує уточнення й узагальнення.

Ми пропонуємо сформулювати родовий об'єкт злочинів, передбачених статтями 364-366 КК, як охоронюваний кримінальним законом порядок суспільних відносин у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Із цього випливає, що видовий об'єкт цих злочинів співпадає із родовим об'єктом, не враховуючи того порядку суспільних відносин, що регламентує професійну діяльність у сфері надання публічних послуг.

У визначенні безпосереднього об'єкта злочинів, передбачених статтями 364–366 КК, позиції науковців у загальних рисах співпадають. На їх погляд, таким об'єктом злочину є суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в окремих ланках апарату управління органів

державної влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань, юридичних осіб публічного і приватного права, а також їх авторитет. Вказані злочини можуть посягати також на охоронювані законом права, свободи людини і громадянина, державні чи

громадські інтереси, що є їх додатковим факультативним безпосереднім об'єктом. Проте, для злочину, передбаченого частиною 2 статті 365 КК, додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом є життя, здоров'я, честь та гідність особи, а для інших злочинів, які кваліфікуються за вказаними статтями КК, такий безпосередній об'єкт виступає в якості факультативного [12, с. 908-909; 14, с. 6; 16, с. 1201-1202]. Ми підтримуємо позицію цих науковців щодо наявності наведеної класифікації безпосереднього об'єкта цих злочинів «по горизонталі», однак не зовсім погоджуємося з таким його визначенням.

Ми вважаємо, що основний безпосередній об'єкт таких злочинів, слід визначити наступним чином: «Об'єктом злочинів, передбачених статтями 364-366 КК, є порядок суспільних відносин в окремих сферах службової діяльності». А додатковий безпосередній об'єкт цих злочинів, який має також альтернативний характер, окрім частини 2 статті 365 КК, може бути сформульований як порядок суспільних відносин, яким забезпечується охорона конституційних прав, свобод людини і громадянина, а також державних інтересів та інтересів об'єднань громадян, установ чи організацій незалежно від форм власності.

Із наведеного можна констатувати, що окремі ланки службової діяльності виконують суворо регламентовані функції, тобто є різними за змістом, тому за таким функціональним критерієм відрізняються між собою об'єкти злочинів, передбачених статтями 364-366 КК. Правильна кваліфікація вчинених спеціальним суб'єктом злочинів у сфері службової діяльності, пов'язаних із фальсифікацією доказів, насамперед, залежить від точного встановлення об'єкту їх посягання.

У Розділі XVIII «Злочини проти правосуддя» законодавець об'єднав статті 373, 383, 384, 386 КК України, що передбачають відповідальність загального та спеціального суб'єкта злочину за низку діянь, пов'язаних із фальсифікацією доказів.

Визначення родового об'єкта вказаних злочинів, на нашу думку, залежить від з'ясування питання, що включає загалом поняття «правосуддя», оскільки законодавцем однозначно не роз'яснено його розуміння.

У даному дослідженні ми будемо дотримуватися точки зору, що правосуддя – це діяльність виключно суду з розгляду справ чи проваджень будь-якої форми судочинства згідно із установленими процесуальними нормами, а також діяльності інших органів та осіб, що сприяють здійсненню судом правосуддя, та забезпечують виконання його рішень [17, с. 379; 18, с. 81-83; 19, с. 200-208; 20, с. 103].

Отже, у відповідності до визначення об'єкта злочину та поняття «правосуддя», ми вважаємо, що родовим об'єктом злочинів, передбачених статтями 373, 383, 384, 386 КК, є охоронюваний кримінальним законом порядок суспільних відносин у сфері здійснення правосуддя.

За критерієм подібності безпосередніх об'єктів науковці виокремлюють злочини проти правосуддя на декілька видів, у тому числі

на злочини, які посягають на відносини, що забезпечують одержання достовірних доказів та істотних висновків у справі (статті 373, 383, 384, 386 КК) [18, с. 15-17; 20, с. 107-108; 21, с. 28-30].

Виділяючи видовий об'єкт цих злочинів, М.І. Мельниченко визначає його як порядок одержання належних та допустимих доказів у кримінальному провадженні [18, с. 84]. Ми не погоджуємося із таким визначенням видового об'єкту, оскільки злочинами, вчиненими різними способами фальсифікацій, спотворюється безпосередньо доказ, тобто порушується його основна властивість – достовірність у будь-якій формі судочинства, а визнання доказу належним і допустимим регулюється нормами процесуального закону.

З урахуванням викладеного, на нашу думку, видовий об'єкт злочинів, передбачених статтями 373, 383, 384, 386 КК, – це охоронюваний кримінальним законом порядок суспільних відносин у сфері здійснення правосуддя, що забезпечує одержання достовірних доказів та істинних висновків у справі чи провадженні.

Основні безпосередні об'єкти цих злочинів вчені визначають як: 1) правосуддя в частині доведеності вини, а також конституційне право людини та те, що її обвинувачення не буде ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом (стаття 373 КК); правосуддя в частині забезпечення процесуального порядку отримання доказів у кримінальному провадженні (статті 383, 384 КК); встановлений законом порядок здійснення правосуддя, який забезпечує всебічне, повне й неупереджене досудове розслідування та судовий розгляд відповідних справ чи проваджень (стаття 386 КК) [12, с. 936; 952-953; 955]; 2) порядок одержання належних та допустимих доказів під час проведення допиту (стаття 373 КК); порядок отримання достовірної інформації про вчинення злочину (стаття 383 КК), порядок надання показань свідка чи потерпілого, висновку експерта, а також перекладу (статті 384, 386 КК) [18, с. 86]. На нашу думку, такі визначення основного безпосереднього об'єкта вказаних злочинів можуть бути використані при їх кваліфікації, проте є не точними, оскільки не узгоджуються із дотриманою нами концепцією загально-го об'єкта злочину.

Аналізуючи основний безпосередній об'єкт цих злочинів, можна стверджувати, що його зміст у загальних рисах співпадає із їх видовим об'єктом, а різниця між ними полягає у конкретизації спрямованості діяння, стадії судочинства, а також в залежності від суб'єкта вчинення злочину.

У зв'язку з цим, пропонуємо наступне формулювання основного безпосереднього об'єкта вказаних злочинів: «Об'єкт злочинів, передбачених статтями 373, 383, 384, 386 КК, є охоронюваний кримінальним законом порядок суспільних відносин у сфері здійснення правосуддя, що забезпечує одержання достовірних доказів та істинних висновків у справі чи провадженні, незалежно від форми чи стадії судочинства, а також постановлення правосудного судового рішення».

У цілому, юристи одностайні, що суспільно небезпечні діяння, які кваліфікуються за статтями 373, 383, 384, 386 КК порушують не тільки порядок одержання достовірних доказів чи істинних висновків, а, в залежності від способу злочинного впливу, посягають на закріплені Конституцією України права та свободи людини і громадянина, зокрема життя і здоров'я учасників (сторін) процесу будь-якої форми судочинства, їх честь та гідність, психічну недоторканість, а також інтереси фізичних і юридичних осіб. Такий порядок суспільних відносин утворює додатковий безпосередній об'єкт цих злочинів [12, с. 936, 955; 18, с. 87]. В залежності від конкретних обставин вчинення кожного із даних злочинів та ступеню завдання шкоди, їх додатковий безпосередній об'єкт також може носити альтернативний характер, тобто в одних випадках виступати основним, в інших – факультативним.

На підставі викладеного, пропонуємо під додатковим безпосереднім об'єктом злочинів, передбачених статтями 373, 383, 384, 386 КК, вважати порядок суспільних відносин у сфері здійснення правосуддя зодого охорони та реалізації установлених законом прав, свобод й інтересів учасників (сторін) процесу, незалежно від стадії чи форми судочинства. Видається, що такий додатковий безпосередній об'єкт злочину, передбачений статтею 386 КК, є обов'язковим. Для злочину, передбаченого частиною 2 статті 373 КК, на нашу думку, додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом є життя, здоров'я, честь та гідність особи, а для інших злочинів, передбачених вказаними статтями КК, такий безпосередній об'єкт виступає в якості факультативного.

Висновки. Таким чином, нами запропоновано формулювання об'єкта злочинів, пов'язаних із фальсифікацією доказів, за класифікацією «по вертикалі» та «по горизонталі» на підставі концепції «об'єкт злочину – порядок суспільних відносин». На нашу думку, більш точним видається чотириступеневий поділ об'єкта таких злочинів «по вертикалі», оскільки повною мірою відображає їх структуру та дозволяє виокремити певну групу відносин, що мають спільні ознаки та на які посягають ці злочини, а також визначити дійсну їх суспільну небезпечність. Класифікація вказаних злочинів «по горизонталі» дає підстави для висновку, що окремі із них (частина 2 статті 365, частина 2 статті 373, стаття 386 КК) можуть мати, принаймні, два обов'язкові об'єкти посягання, а в залежності від конкретних обставин справи – декілька.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальне право України: Загальна частина : [підручник] / [М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.] ; За ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 2-е вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 480 с.
2. Дідик С.Є. Кримінально-правова охорона правосуддя від незаконних діянь судді як спеціального суб'єкта злочину : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / С.Є. Дідик. – К., 2009. – 227 с.
3. Тацій В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве / В.Я. Тацій. – Харьков : Вища школа, 1988. – 198 с.

4. Кримінальне право України. Загальна частина: текст лекцій: Закон. Злочин. Відповідальність / В.О. Туляков, Н.А. Мирошніченко, Д.О. Балобанова ; НУ ОЮА. – Одеса : Юридична література, 2014. – 128 с.
5. Костенко О.М. Культура і закон – у протидії злу : [монографія] / О.М. Костенко. – К. : Атіка, 2003, – 352 с.
6. Костенко О.М. Об'єкт злочину: дискусію варто продовжити / О.М. Костенко, А.В. Ландіна // Право України. – 2008. – № 4. – С. 101–105.
7. Кримінальне право України. Загальна частина : [підручник] / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, Л.М. Кривоченко та ін.] ; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 3-є вид., перероб. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 496 с.
8. Митрофанов І.І. Загальна частина кримінального права України : [навч. посіб.] / І.І. Митрофанов ; Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського. – Одеса : Фенікс, 2015. – 576 с.
9. Борисов В.І. Відповідність кримінального закону конституційним принципам здійснення правосуддя в Україні / В.І. Борисов // Юридичний вісник України. – 28 листопада – 4 грудня 2009 р. – 48 (752). – С. 6–7.
10. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.] ; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К. : Ін Юре, 2003. – 1196 с.
11. Тимошенко Н.О. Кримінально-правова характеристика підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збуту та використання : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук : 12.00.09 / Н.О. Тимошенко. – К., 2009 – 21 с.
12. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 05 квітня 2001 р. / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К. : Каннон, 2001. – 1104 с.
13. Уголовный кодекс Украины. Комментарий / Под редакцией Ю.А. Кармазина и Е.Л. Стрельцова. – Харьков : Одиссей, 2001. – 960 с.
14. Тютюгін В.І. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : [навч.-практ. посіб.] / В.І. Тютюгін, Ю.В. Гродецький, С.В. Гізімчук. – Х. : Право, 2014. – 232 с.
15. Коваленко В.П. Зловживання владою працівниками правоохоронних органів : [монографія] / В.П. Коваленко. – К. : Атіка, 2012. – 204 с.
16. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – 2-е вид., перероб. та доп. – К. : Дакор, 2008. – 1428 с.
17. Кваша О.О. Поняття злочинів проти правосуддя / О.О. Кваша // Правова держава : зб. наук. праць. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. – Вип. 16. – С. 376–382.
18. Мельниченко М.І. Кримінально-правова охорона порядку одержання доказів у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / М.І. Мельниченко. – К., 2016. – 258 с.
19. Кваша О.О. Кримінальна відповідальність за постановлення суддею (судьями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали чи постанови / О.О. Кваша // Правова держава. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – Вип. 17. – С. 200–208.
20. Заліско О.І. Правосуддя в Україні як об'єкт кримінально-правової охорони : дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / О.І. Заліско. – К, 2015. – 236 с.
21. Шепітько М.В. Кримінальна відповідальність за завідомо неправдиве показання : дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / М.В. Шепітько. – Харків, 2011. – 246 с.